

tavskoho universytetu spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy. Seriya «*Ekonomichni nauky*», no. 3 (2010): 83-88.
“Udoskonalennia upravlinnia finansovymy resursamy pidpriemstva” [Improving the Mechanism of Reorganization of Financial Resources Management of Enterprises]. *Derzhava ta rehiony*, no. 10 (2007): 55-59.
Vankovych, D. V. “Udoskonalennia mekhanizmu reorganizatsii upravlinnia finansovymy resursamy pidpri-

iemstv” [Improving the Mechanism of Reorganization of Financial Resources Management of Enterprises]. *Finansy Ukrainy*, no. 9 (2010): 112-117.
Zelisko, I. M. *Upravlinnia finansovymy resursamy ahrarnopromyslovykh kompanii* [Management of Financial Resources of Agro-industrial Companies]. Kyiv: TsP «KOMPRYNТ», 2014.

УДК 368.2
JEL: G14; G22; G28

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

©2021 СЛОБОДА Л. Я., РУДЕНКО З. М.

УДК 368.2
JEL: G14; G22; G28

Слобода Л. Я., Руденко З. М. Сучасні тенденції та особливості розвитку ринку автотранспортного страхування в Україні

Метою статті є дослідження сучасних особливостей розвитку ринку автотранспортного страхування в умовах пандемії на основі проведення аналізу тенденцій і викликів у діяльності його учасників для обґрунтування перспективних векторів трансформації цього сектора страхового ринку України. У результаті дослідження проаналізовано діяльність вітчизняних страхових компаній – лідерів у сфері автострахування за видами та формами; впровадження електронних полісів та дистанційних сервісів надання страхових послуг; активізацію електронного європротоколу; врегулювання страхових подій, тарифно-цінової політики. Досліджено канали дистрибуції страхових послуг у сфері автотранспортного страхування та розвинуто підходи до використання дистанційних Інтернет-каналів обслуговування клієнтів та реалізації страхових продуктів. Зокрема, через використання технології телематики, що ґрунтується на інтеграції засобів телекомунікації?ної? та інформації?ної? обробки та передачі інформації?, що значно спрощує та прискорює страхові процеси. За результатами аналізу виокремлено ряд стимулюючих і дестимулюючих чинників у розвитку ринку автотранспортного страхування України. Визначено вплив фінансових і регуляторних викликів у діяльності учасників ринку автострахування в Україні та виокремлено ключові проблеми його функціонування в умовах рецесивних явищ COVID-19. Запропоновані рекомендації вирізняються сучасним підходом до врахування особливостей? ринку автотранспортного страхування в Україні при розробленні заходів для покращення його функціонування на основі інтеграції якісних і кількісних трендів як на макроекономічному рівні (державному), так і на мікрорівні – страхових компаній та їх співпраці зі страхувальниками.

Ключові слова: автострахування, ринок автотранспортного страхування, диджиталізація сфери страхових послуг, дистанційні канали обслуговування клієнтів.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-170-178>

Табл.: 3. **Бібл.:** 21.

Слобода Лариса Ярославівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового консалтингу і банківництва, Навчально-науковий інститут економічних та соціальних відносин Університету банківської справи (просп. В'ячеслава Чорновола, 61, Львів, 79020, Україна)
E-mail: larisabaht@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8953-9111>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1819132/larysa-ls-sloboda/>

Руденко Зоряна Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового консалтингу і банківництва, Навчально-науковий інститут економічних та соціальних відносин Університету банківської справи (просп. В'ячеслава Чорновола, 61, Львів, 79020, Україна)

UDC 368.2
JEL: G14; G22; G28

Sloboda L. Ya., Rudenko Z. M. The Current Trends and Features of the Motorcar Insurance Market in Ukraine

The article is aimed at examining the modern features of the motor car insurance market in a pandemic period based on the analysis of tendencies and challenges in the activities of market participants to substantiate the promising vectors of transformation of this sector of the insurance market in Ukraine. As result of the study, the activities of domestic leading insurance companies in the sphere of motor car insurance by types of insurance and its forms; introduction of electronic policies and remote insurance services; activation of electronic European protocol; settlement of insurance events, tariff and price policy are analyzed. The channels of distribution of insurance services in the sphere of motor car insurance are explored and approaches to the use of remote Internet channels of customer service and sale of insurance products are developed. In particular, through the use of telematics technology based on the integration of the means of telecommunications and information processing and information transmission instruments, which significantly simplifies and accelerates insurance processes. According to the results of the analysis, a number of stimulating and disincentive factors in the development of the motor car insurance market of Ukraine are distinguished. The influence of financial and regulatory challenges in the activity of participants of the motor car insurance market in Ukraine is determined and the key problems of its functioning in the conditions of recessive phenomena of COVID-19 are singled out. The proposed recommendations are characterized by a modern approach to taking into account the peculiarities of the motor car insurance market in Ukraine in the process of developing measures to improve its functioning through the integration of its qualitative and quantitative trends both at the macroeconomic (the State-controlled) and at the micro level – insurance companies and their cooperation with policyholders.

Keywords: motor car insurance, motor car insurance market, digitalization of insurance services, remote customer service channels.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 21.

Розвиток страхового ринку та посилення його ролі в сучасних перетвореннях стає рушійним чинником соціально-економічних трансформацій в Україні. Одним із провідних видів страхування є автотранспортне страхування, що характеризується невеликим періодом історичного розвитку, проте суттєвою актуальністю в сучасний період. Доступність купівлі автомобілів через прийнятну межу їх цінової категорії; період пандемії, що вимагає посилення безпеки й обмеження користування громадським транспортом; закриття кордонів для вільного пересування між країнами літаками та поїздами посилює необхідність користування власним автотранспортним засобом і його страхування. Зростання парку автомобілів й інтенсивності дорожнього руху призводить до значних ризиків і матеріальних втрат через дорожньо-транспортні пригоди. Ці чинники посилюють ризики при перевезенні вантажу, нещасних випадків з пасажирами та пішоходами на автомобільних дорогах і, відповідно, матеріальних і соціальних втрат громадян країни, приватних та інституційних структур, державних організацій. Таким чином, автотранспортне страхування стає одним із найпопулярніших видів страхування на європейському та національному страхових ринках, змінюючи свої форми на основі диджиталізації, організаційні характеристики страхових послуг та їхню інтеграцію в сучасне життя суспільства.

Аналіз інформаційних джерел показує, що національний автотранспортний ринок істотно відстає у своєму розвитку від аналогічних ринків зарубіжних країн. А загострення конкуренції між страховими компаніями призводить до вдосконалення підходів щодо розвитку цього ринку. Звідси виникає потреба ідентифікації сучасних напрямів розвитку автотранспортного страхування через покращення якості обслуговування клієнтів та підвищення довіри до страхових компаній.

Дослідження теоретичних і прикладних засад функціонування ринку автотранспортного страхування показує різноманітність і багатогранність підходів учених та економістів-практиків щодо визначення його сутності. Суттєвий внесок у розвиток автострахування як економічної категорії здійснили такі науковці, як: В. Базилевич [1], О. Гаманкова [2], С. Осадець зі співавторами [3], Т. Яворська [4] та інші. Їхні знахідки та розробки стосуються принципів надання страхових послуг, функціонування

страхового ринку та визначення його особливостей та організаційних аспектів. Проблеми та виклики автотранспортного страхування зарубіжних країн вивчали такі вчені, як Дж. Андерсон [5], Р. Грабко [6], К. Коннар [7], М. Межебицький [6] та інші економісти. Аналізу особливостей покриття втрат і виплати страхових премій автотранспортного страхування присвятили праці Г. Бовсунівська [8], О. Залетов [9], І. Іванюк [10], К. Лібіх [11].

Дослідження показали, що науковці проводили аналіз автотранспортного страхування в контексті вивчення засад розвитку страхового ринку, розглядаючи автотранспортне страхування як один із основних сегментів цього ринку. Здебільшого цей вид страхування висвітлювався з позиції його становлення в Україні, аналізу сучасного стану та факторів, що на нього впливають. Натомість незначна увага приділялася сучасним викликам і світовим тенденціям у сфері автострахування, а також перспективам і формам їх імплементації на страховому ринку України. Висловлюючи цінність щодо теоретичних і прикладних здобутків науковців і практиків, слід підкреслити, що ряд питань у сфері соціально-економічного, регуляторного та правового поля в автотранспортному страхуванні є недостатньо обґрунтованими. Сучасні євроінтеграційні пріоритети України та внутрішні трансформаційні виклики страхового ринку актуалізують необхідність висвітлення сучасних тенденцій ринку автотранспортного страхування України в умовах COVID-19.

Мета цієї статті полягає в дослідженні сучасних особливостей розвитку ринку автотранспортного страхування в умовах пандемії на основі проведення аналізу тенденцій і викликів у виявленні перспективних векторів становлення.

В умовах суспільних викликів у період COVID-19 посилюються економічна роль і функції страхування як важливої складової фінансової системи країни, що зумовлено необхідністю захисту майнових інтересів громадян, суб'єктів господарської діяльності, держави.

Результати експертних досліджень показують, що протягом останніх років страховий сектор економіки України підвищив рівень своєї інвестиційної привабливості та презентований потужними транснаціональними страховими групами з Австрії, Бельгії, Великобританії, Ізраїлю, Нідерландів, Німеччини,

Польщі, Росії, Словенії, США, Франції, Швеції. Беручи до уваги вагому роль страхового ринку в перерозподілі капіталу, саме його подальший розвиток на засадах електронних послуг і фінтеху стає суттєвою передумовою збереження добробуту населення та забезпечення економічних трансформацій.

Світовий досвід свідчить, що в європейських країнах премії з автотранспортного страхування займають найбільшу питому вагу в структурі страхових премій загальних видів страхування. Портфель автотранспортних ризиків займає від 40–80% загального обсягу, що забезпечує їм ліву частку прибутковості. Зокрема, на європейському страховому ринку його частка становить майже 40% від загального обсягу ризикових премій [12]. Натомість український автотранспортний ринок істотно відстає у своєму розвитку від аналогічних ринків зарубіжних країн. А загострення конкуренції між страховими компаніями призводить до вдосконалення підходів і методів розвитку цього ринку на основі вдосконалення його інфраструктури. Враховуючи стан автомобілізації в нашій країні, а також зарубіжний досвід страхової справи, можна з упевненістю сказати, що вже в найближчі роки автострахування буде одним із провідних напрямів серед інших видів страхування. Однак при організації його проведення виникають різноманітні проблеми правового, соціального, економічного, організаційного та регуляторного характеру.

Автотранспортне страхування – це комплекс окремих видів страхування, пов'язаних з експлуатацією засобів автотранспорту, що забезпечують захист як майна, так і відповідальності. Ця економічна категорія є системною та динамічною, оскільки проявляється в різних сферах фінансів та є процесом, що реалізується для всієї сукупності суб'єктів страхової діяльності, має конкретно-часовий і конкретно-територіальний характер, що може проявлятися залежно від умов функціонування суб'єкта. Тому автотранспортне страхування має різноманітні аспекти прояву, пов'язані з об'єктами, суб'єктами страхування, страховими ризиками, формами його реалізації.

Функції автотранспортного страхування реалізуються через його форми та види. В Україні автотранспортне страхування забезпечується двома формами: добровільне та обов'язкове автотранспортне страхування. Види автомобільного страхування охоплюють страхування автомобіля від викрадення та збитків (КАСКО), добровільне страхування цивільної відповідальності, обов'язкове страхування цивільної відповідальності, страхування від електричних дій, які несуть збитки для автовласника, страхування водіїв та пасажирів від нещасного випадку, страхування відповідальності, виїжджаючих закордон (Зелена картка).

Аналізуючи сучасні особливості автотранспортного страхування, слід зазначити, що в роз-

винених країнах страхові послуги у сфері автотранспортного страхування реалізуються, як правило, через традиційні канали, такі як страхові агенти та страхові брокери. Разом із цим, поширеними стають Інтернет-продажі, що в сучасний період, під час пандемії COVID-19, набуває особливого значення. Зокрема, частка премій, зібраних за допомогою онлайн-продажів, зростає в багатьох країнах. Цьому суттєво сприяє стандартизація полісів автострахування, яка, на жаль, сьогодні ще не здійснена в Україні. Наприклад, у Великобританії, де вперше технологія Інтернет-продажу була впроваджена у 2000 р., реалізація полісів з автотранспортного страхування через Інтернет складає близько 33%. У США через Інтернет купується 72% полісів автострахування. Однак, незважаючи на це, кількість бажаючих скористуватися мережею Інтернет для придбання полісу страхування щороку зростає, адже на вебсайтах страхових компаній представлена різноманітна інформація щодо необхідного їм продукту. У практиці розвинених країн споживачі активно використовують Інтернет і для ініціювання процедури претензії. Вони можуть також змінити умови покриття, оновити інформацію про застраховане майно, змінити платіжну інформацію.

В автострахуванні набула поширення технологія телематики, що являє собою інтегровані засоби телекомунікаційної й інформаційної обробки та передачі інформації, що значно спрощує та прискорює страхові процеси. Мобільні пристрої, встановлені в автомобілях, можуть записувати в режимі реального часу дані про водія, такі як місце розташування, пройдений шлях, час доби, швидкість і порушення. Інновацією у сфері автострахування, що базується на використанні телематики, є Usage-based insurance (UBI) – програма, яка дозволяє надавати знижки водіям, відстежуючи пробіг автомобіля [13].

Сучасний автостраховий ринок України також активно переходить на впровадження Інтернет-обслуговування клієнтів – власників автотранспортних засобів. Страхові компанії – лідери ринку на своїх вебсайтах практично всі мають функції онлайн-заявок, перелік документів, необхідних для заповнення, вбудований калькулятор для розрахунку страхових платежів залежно від виду автомобіля та інших його характеристик. Також в Україні працює електронний поліс ОСЦПВ – актуальна можливість для сучасного клієнта, який готовий укласти договір страхування on-line. Зауважимо, що обсяг Інтернет-транзакцій в Україні збільшується щорічно в рази, більшість молоді та людей активного віку воліють здійснювати оплату платежів, не виходячи з дому, тому запуск електронного поліса – це відповідь на виклики сучасного суспільства. За минулий рік інноваційні страхові компанії – лідери ринку збільшили свій дохід у середньому на 6,2%, тоді як інші учасники ринку – лише на 3,4% [14].

У табл. 1 наведено топ-10 страхових компаній на ринку України, що активно впроваджують інновації для клієнтів у сфері автостраховання.

Аналіз сучасних тенденцій функціонування ринку автотранспортного страхування показує, що щорічно в Україні укладається понад 8 млн договорів ОСЦПВ, за якими настає близько 140 тис. страхових подій. Загальна сума виплат за цим видом страхування у 2019 р. склала понад 2,5 млрд грн, що складає третину сукупних виплат українських страховиків [14]. Статистичні дані свідчать, що за перший квартал 2020 р. кількість ДТП з потерпілими збільшилася на 19%, а незначне зниження аварій за час карантину 2020 р. з лишком перекриється зростанням майбутніх періодів.

За прогнозами страхових компаній кількість аварій буде зростати, адже автопарк України старіє, а внаслідок зменшення заощаджень населення та втрати роботи чи виплат для активно працюючого населення придбавати нові автомобілі буде чимдалі складніше та дорожче. Так, кількість покупок нових автомобілів у 2020 р. знизилася на 42% порівняно з попереднім роком [16]. А відсутність дієвого контролю безпеки дорожнього руху на дорозі тільки сприяє зростанню числа аварій. Збільшення кількості ДТП означає зростання частоти страхових подій для страховиків, а зростання ризиків призводить до

збільшення цін на страхові поліси та перегляд умов виплати страховок.

Сучасний ринок автотранспортного страхування в Україні представлений 49 страховими компаніями, які мають право працювати в загальнообов'язковому сегменті ОСЦПВ та є членами Моторно-транспортного Бюро України (МТСБУ) – організації, що виконує гарантійні функції за договорами ОСЦПВ. МТСБУ є єдиним об'єднанням страховиків, що здійснюють обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за шкоду, заподіяну третім особам. Так, відповідно до статистичних даних цього бюро страхові компанії – члени МТСБУ в січні – вересні 2020 р. уклали 6,276 млн договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ), що на 3,06% більше, ніж за аналогічний період 2019 р. За січень – вересень 2020 р. його члени збільшили збір страхових платежів за полісами ОСЦПВ на 23,46% порівняно з аналогічним торішнім періодом – до 4,568 млрд грн. Загальний обсяг нарахованих страхових відшкодувань за внутрішніми договорами страхування за дев'ять місяців зріс на 10,52% – до 2,013 млрд грн. Зокрема, 351 млн грн виплачено з використанням «європротоколу», що на 9,89% більше, ніж за 9 міс. 2019 р. Бюро також зафіксувало збільшення кількості врегульованих вимог

Таблиця 1

Страхові компанії – лідери ринку за основними видами страхування іншого, ніж страхування життя*

Топ-10 страхових компаній	Вид страхування				
	КАСКО	ОСЦПВ	Страховання майна	Страховання вантажів та багажу	Медичне страхування
1	АХА Страхування	ТАС СГ	Уніка	Арсенал Страхування	Провідна
2	Уніка	ОРАНТА	АХА Страхування	Альянс	Уніка
3	Арсенал Страхування	UPSK	Арсенал Страхування	Мегаполіс СО	НАФАГАЗ СТРАХ
4	Українська страхова група	Ю.Ес.Ай.	Альянс	АСКА	АХА Страхування
5	ІНГО Україна	Княжна	АСКА	Уніка	ІНГО Україна
6	PZU Україна	PZU Україна	PZU Україна	ALLIANZ Україна	Альфа Страхування
7	Універсальна	Провідна	ІНГО Україна	ІНГО Україна	Українська страхова група
8	ТАС СГ	Уніка	Універсальна	Кворум	PZU Україна
9	Експрес-страхування	ВУСО	Європейський страховий союз	ВУСО	Країна
10	ВУСО	Арсенал Страхування	Альфа Страхування	PZU Україна	ТАС СГ

Примітка: * – за обсягом валових страхових премій у 2019 р.

Джерело: складено за [15].

про страхове відшкодування на 4,04% – до 104,831 тис. грн, із них з використанням «європротоколу» – 35,278 тис. грн, що показало приріст 4,02% [16]. Страховими компаніями – лідерами за обсягом валових страхових премій у 2019 р. стали «АХА «Страхування», «Уніка», «ОРАНТА», UPSK, «Ю. Ес. Ай», «Українська страхова група», PZU Україна.

Оцінка аналітиками сучасних тенденцій розвитку ринку автострахування у період 2019–2020 рр. показує такі основні тренди [14–16]:

- ✦ підвищення страхових лімітів за ОСЦПВ, що свідчить про зростання максимальної страхової виплати більше як утричі, зокрема за шкоду авто до 130 тис. грн, за шкоду життю та здоров'ю – до 260 тис. грн;
- ✦ активне впровадження електронного полісу: оскільки з 2018 р. усі договори ОСЦПВ уклали в паперовому вигляді, це призводило до підробки та втрати бланків, проте з 2018 р. страховикам дозволили укладати договори ОСЦПВ як паперовому, так і в електронному вигляді. Тому зараз клієнт може самостійно зайти на сайт страховика, ввести необхідні дані, оплатити договір і завантажити його у свій телефон; з'явилася також можливість довантажувати електронний поліс у диджитал-платформу «Дія»;
- ✦ активізація електронного європротоколу спростила форму врегулювання ДТП без виклику поліції: за цим механізмом, якщо учасники ДТП визначаються з винуватцем аварії самостійно і в ДТП немає потерпілих, а величина збитку не перевищує 65 тис. грн, вони оформлюють європротокол, який автоматично завантажують з вебсайту Бюро та відправляється страховикам;
- ✦ зменшення терміну врегулювання страхових подій показує, що за підсумками 4 кварталу 2019 р. він склав 70 днів з моменту ДТП, хоча згідно із законом страховик має 90 днів з моменту подачі документів;
- ✦ запровадження поступового переходу до вільних цін: набуло чинності розпорядження Нацкомфінпослуг про перегляд коефіцієнтів до страхових тарифів за ОСЦПВ з вересня 2019 р., за яким середня вартість поліса виросла незначно, але завдяки розширенню діапазонів коефіцієнтів страховики отримали можливість активно використовувати систему бонус-малус, що передбачає знижки та надбавки за аварійність, тому станом на березень 2020 р. середня вартість поліса зросла на 18%.

Зазначені тенденції функціонування ринку автострахування свідчать про його лібералізацію та активний перехід до дистанційних сервісів, а також надання більшої свободи у вирішенні спорів та ді-

пазонів домовленостей між учасникам дорожнього руху. У табл. 2 наведено страхові компанії – лідери на ринку України, які врегульовують найбільше страхових подій до 90 днів.

Таблиця 2

Топ-10 страхових компаній на ринку України, які врегульовують найбільше страхових подій до 90 днів (за 2019–2020 рр.)

Страхова компанія	Процент страхових подій урегульованих в термін 90 днів від дати ДТП, %	Загальна кількість урегульованих подій і покриття страхових випадків, од.
ОБЕРІГ	100,0	1
АСКО-Донбасс Північний	89,5	726
Гарантія	88,2	122
Альфа Страхування	86,6	368
Оранта-Січ	86,2	170
ВУСО	84,1	1360
ARX	83,1	1710
СГ «ТАС»	83,0	4317
Глобал Гарант	82,3	64
Гардіан	81,7	505

Джерело: складено за [15].

Зазначимо, що карантинні умови стали серйозним викликом для більшості страхових компаній, але водночас прискорили впровадження безлічі дистанційних сервісів у врегулюванні страхових подій, що мало безумовний вплив на сучасні тенденції діяльності автостраховиків. Так, стимулюючими факторами для ринку автотранспортного страхування є:

- ✦ зростання кількості транспортних засобів;
- ✦ усвідомлення клієнтами необхідності страхового захисту;
- ✦ зростання платоспроможності власників транспортних засобів;
- ✦ підвищення рівня якості страхових послуг;
- ✦ активізація рекламної діяльності страхових компаній;
- ✦ розробка нових страхових продуктів;
- ✦ проведення маркетингових досліджень;
- ✦ удосконалення технічної сегментації ринку;
- ✦ співробітництво страхових компаній з банками та підтримка держави.

Дестимулюючими факторами розвитку автострахування можна вважати:

- ✦ відсутність довіри до страховиків і демпінг на ринку;
- ✦ зростання рівня страхового шахрайства з боку страхувальників;

- ✦ високу якість страхових послуг;
- ✦ відсутність достовірних статистичних даних;
- ✦ низьку платоспроможність власників транспортних засобів;
- ✦ неефективне управління бізнес-процесами в страхових компаніях;
- ✦ відсутність маркетингових досліджень на ринку автострахування;
- ✦ низький рівень розвитку дистанційних каналів збуту в Україні.

Вплив дестимулюючих факторів призводить до неефективного управління бізнес-процесами в компаніях автострахування. Враховуючи те, що практично в усіх страховиків КАСКО складає ліву частину загальних виплат, збільшуючи в портфелі частку цього виду страхування, страховики збільшують ризик своєї неплатоспроможності.

Суттєвого значення набуває також регуляторний фактор у розвитку ринку автострахування, оскільки страховикам дозволили самостійно встановлювати ціну з урахуванням факторів місця використання авто (великі міста, передмістя або невеликі містечка) та водійського стажу. Таким чином, страховий тариф формується залежно від ризику в кожному випадку. Але страховики наполягають на подальшому вдосконаленні системи ціноутворення. Фахівці зазначають, що для визначення вартості поліса ОСЦПВ в Україні сьогодні використовують 3–4 параметри, у той час як у Європі їх може бути 12–20.

Страхові компанії – лідери автострахування активно пропонують і певні комплексні програми страхування [17–20], наприклад «АвтоКАСКО 3 в 1» чи «Щасливе КАСКО», відповідно до яких пропонуються комплексні й інтегровані послуги: страхування водія та пасажирів, повне страхування авто, добровільна автоцивілка. Унікальну послугу пропонує СК «Українська страхова група» – програму «Перший страховий випадок», за якою при оформленні договору КАСКО сплачується тільки 75% страхового платежу. Дія полісу триває 1 рік, але вона припиняється після настання першого страхового випадку, про який заявлено до страхової компанії.

Таким чином, за результатами оцінки діяльності учасників ринку автотранспортного страхування України можна зробити висновок про те, що відбулася незначна динаміка в зростанні автотранспортного страхування: зросли страхові премії та страхові виплати. Звичайно, можна зробити прогноз, що цей напрям страхування буде лише розвиватися в умовах пандемії щороку, дивуючи нас новими показниками страхових премій і каналами продажу страхових продуктів. Своєю чергою, страховим компаніям необхідно виправдати покладені на них обов'язки та не втратити репутації, удосконалити тарифно-цінову політику, процедури оцінки ризиків, якість обслуговування. За цих умов автотранспорт-

не страхування залишатиметься ключовою ланкою у структурі страхування в Україні та матиме істотний інвестиційний потенціал. А збільшення концентрації ринку автострахування сприятиме розвитку конкуренції серед страховиків через впровадження новітніх технологій для залучення нових клієнтів і задоволення вже існуючих.

Карантинні обмеження суттєво прискорили перехід страховиків до дистанційних методів врегулювання страхових подій. Українці опинилися в ситуації, коли доїхати до офісу страхової компанії, щоб подати документи для отримання страхової виплати, вони не можуть. Звісно, у вигрaші на ринку опинилися ті компанії, які заздалегідь інвестували в розвиток дистанційного обслуговування. Розвиток дистанційних послуг як фактор активізації індустрії автострахування посилює сегментацію страхових компаній за критерієм їхньої успішності. Так, в Україні запрацював електронний поліс ОСЦПВ – нова можливість для сучасного клієнта, який готовий укласти договір страхування on-line. Зауважимо, що за минулий рік високотехнологічні страхові компанії збільшили свій дохід у середньому на 6,2%, тоді як інші учасники ринку – лише на 3,4%. Це говорить про те, що технології дають змогу страховому ринку знизити витрати, оптимізувати свої бізнес-процеси, створювати нові алгоритми ефективної взаємодії з клієнтами. Такі страхові компанії, як «Оранта», «ARX Страхування», «Провідна», «УНІКА», РЗУ Україна, «ПРОСТО-страхування» активно переходять на дистанційні канали обслуговування для забезпечення належного рівня онлайн-спілкування з клієнтами (табл. 3).

Важливість фінансових факторів впливу на ефективність ринку автострахування підтверджується тим, що страхові компанії повинні мати належно сформовані резерви на покриття збитків. Саме ці резерви виконують функцію фінансового буфера в часи кризових явищ, зокрема в часи пандемії, коли відбувається спад на фінансових ринках. Проте достатність і ліквідність цих резервів може бути цілком умовною у випадках, коли страхові компанії подають недостовірну звітність регулятора. Для прикладу: регулятор страхових компаній в Україні в особі Нацкомфінпослуг неодноразово скаржився на неможливість перевірити наявність ліквідних активів у страховика на звітну дату [21]. У сучасний період, за оцінками експертів, від 5 до 15 страховиків залишать ринок ОСЦПВ до кінця 2020 р., особливо у світлі набуття чинності з 1 липня 2020 р. більш жорстких вимог до активів страховиків [16]. Наступним важливим викликом для учасників ринку автострахування в Україні стане зміна регулятора. Відповідно до нових змін у законодавстві регулятором для страхових компаній стане Національний банк України, що здійснюватиме комплаєнс-контроль у сфері ліцензування страхових послуг.

Доступні онлайн-функції з автостраховання на вебсайтах вітчизняних страховиків

Онлайн функція	Страхова компанія					
	Оранта	ARX Страхування	Провідна	УНІКА	PZU Україна	ПРОСТО-страхування
Опис продукту	+	+	+	+	+	+
Загальні відомості про ціни	-	-	-	+	-	-
Онлайн-калькулятор	+	+	+	-	+	+
Можливість завершення покупки	+/-	+/-	+/-	-	+/-	-
Опція «чат спілкування»	+	+	+	-	-	-

Джерело: складено за даними [17–20].

З одного боку, поява цифрових сервісів істотно спростила врегулювання та зробила страхування більш клієнтоорієнтованим. З іншого боку, вибір надійної компанії, яка встоїть під час кризи, стає ключовим завданням для власників автотранспортних засобів. Найбільш популярними нововведеннями в автострахованні на сучасному етапі стає використання фінтех-інновацій, які дають змогу скористатися страховими послугами будь-де, використовуючи вебпортали, соціальні мережі тощо. Саме блокчейн-технології та функціонування стартапів належать до таких інновацій.

Проведені дослідження ключових аспектів розвитку ринку автостраховання в Україні дають змогу зробити ряд узагальнень та окреслити проблеми його функціонування в умовах рецесивних явищ COVID-19, а саме:

- ✦ нерозвиненість і структурна трансформація сфери автостраховання;
- ✦ нові виклики та складність роботи страхових компаній, їх перехід на онлайн-обслуговування клієнтів;
- ✦ брак високопрофесійних фахівців зі страхової справи, які працюють у страхових компаніях та не завжди правильно проводять актуарні розрахунки через нестачу інформації та її асиметричність;
- ✦ перехід регуляторних функцій від Нацкомфінпослуг до НБУ у сфері ліцензування страхових компаній і пруденційного нагляду за ними;
- ✦ посилення зловживань і шархайських дій, що негативно впливає на рівень фінансової безпеки страхового сектора економіки країни;
- ✦ недосконалість і непостійність нормативно-правової бази, що регулює сферу автостраховання;
- ✦ низький рівень обізнаності страхувальників у питаннях страхування цивільно-правової відповідальності та оцінки ризиків;

- ✦ зниження середнього віку водіїв та власників автотранспортних засобів, культури водіння, кваліфікації водіїв; масове порушення правил дорожнього руху, що призводить до великої кількості ДТП;
- ✦ зниження рівня платоспроможності населення, коли більшу частину своїх доходів громадяни витрачають на соціальну безпеку;
- ✦ високий рівень страхового шахрайства, коли багато вітчизняних страхових компаній намагаються вчиняти певні дії з метою відмови у виплаті відшкодування або зменшення його розміру;
- ✦ неякісне врегулювання обов'язкового страхування внаслідок формування додаткових документів, затягування розгляду страхових справ тощо;
- ✦ зростання кількості та схем «хитрих» прийомів, обману та недобросовісності страхувальників по відношенню до страхових компаній;
- ✦ зниження довіри до страхових компаній через те, що деякі з них створюються лише для того, щоб отримати страхові платежі та припинити свою діяльність, дискредитувавши інших страховиків;
- ✦ зростання напруженості страховиків у співпраці з банками, коли для акредитації страхових компаній останні вимагають внесення депозитів і сплату комісійних за доступ до банківського каналу продажів.

Зазначені проблеми потребують інтегрованого підходу до покращання якісних і кількісних трендів ринку автостраховання в Україні як на макроекономічному рівні (державному), так і на мікрорівні (страхових компаній та їх співпраці зі страхувальниками на засадах доброчесності та партнерства).

ВИСНОВКИ

Результати дослідження особливостей ринку автостраховання в Україні показують, що для його ефективного розвитку необхідною є поступова та комплексна імплементація таких заходів:

- ✦ підвищення рівня капіталізації страхових компаній;
- ✦ покращення організації надання страховальникам якісних страхових послуг у сфері автострахування;
- ✦ здійснення державного контролю над здійсненням страхової діяльності, зокрема в питаннях дотримання чинного законодавства щодо достатності страхових резервів, своєчасних виплат за договорами;
- ✦ впровадження інноваційних розробок у сфері надання страхових послуг, дистанційного укладення договорів;
- ✦ відновлення довіри до страховиків через своєчасну та повну виплату страхових відшкодувань за договорами;
- ✦ створення служби боротьби з шахрайством;
- ✦ перегляд тарифної політики страхових компаній;
- ✦ розширення міжнародного співробітництва у сфері обміну інформацією про діяльність страхових компаній, що здійснюють автострахування.

Отже, у сфері різних видів автострахування в Україні потрібно здійснювати різновекторне реформування, яке дасть змогу активізувати подальший розвиток даного сегмента страхового ринку України. Поступова активізація розвитку автострахового бізнесу суттєво залежить від сукупності впливу як макроекономічних, так і внутрішніх чинників. Так, на макроекономічному рівні ключовими пріоритетами розвитку ринку автострахування в сучасних умовах мають стати:

- ✦ удосконалення та розвитку існуючої нормативно-правової бази, що регулює сферу автострахування в Україні;
- ✦ трансформація та спрощення регуляторної складової страхового ринку, зокрема в аспектах ліцензування та нагляду та фінансовим станом страхових компаній, що здійснюють автострахування;
- ✦ сприяння підвищенню платоспроможності споживачів страхових послуг і впровадженню програм для малозаможних верств населення;
- ✦ сприяння розвитку системи страхового посередництва (професійної діяльності страхових брокерів, агентів і консультантів);
- ✦ створення ефективного механізму державного регулювання та нагляду шляхом формування страхового кодексу, який би вмістив у себе весь комплекс законодавчих актів у сфері страхування;
- ✦ наближення організаційних умов проведення автострахування до загальноєвропейських стандартів, особливо враховуючи членство України в Міжнародній системі страхування «Зелена картка»;

- ✦ розроблення державної концепції розвитку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів;
- ✦ підвищення рівня страхових виплат і довіри страховальників;
- ✦ удосконалення договірної складової автострахування щодо більш чіткого та прозорого механізму його проведення;
- ✦ сприяння покращенню якості надання страхових послуг шляхом формування належної системи страхового нагляду з боку НБУ, гармонізованого з міжнародними стандартами;
- ✦ модернізація страхового бізнесу та системи управління страховими компаніями; розвиток страхової культури громадян і підвищення фінансової грамотності учасників страхового ринку.
- ✦ активне впровадження InshurTech як інноваційної технології у сфері надання послуг автострахування в Україні.

Ефективна імплементація вищевказаних заходів з урахуванням особливостей сучасного автострахування матиме ключове значення в умовах розвитку автострахового ринку України в трансформаційний період сучасних перетворень. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2012. Вип. 133. С. 5–8. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/133_1.pdf
2. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНЕУ, 2009. 284 с.
3. Страхові послуги : підручник / С. С. Осадець, Т. М. Артюх, О. О. Гаманкова та ін. Київ : КНЕУ, 2007. 464 с.
4. Яворська Т. В. Страхові послуги : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 350 с.
5. Anderson J. M., Heaton P., Carroll S. J. The U. S. Experience with No-Fault Automobile Insurance : Monograph. Santa Monica : RAND Corporation, 2010. 190 p.
6. Межебицький М., Грабко Р. Пряме врегулювання: зарубіжний досвід та перспективи впровадження в Україні. *Фінансові послуги*. 2010. № 3–4. С. 17–19.
7. Cannar K. Motor Insurance: Theory & Practice. London : Wither by & Co, 2005. 440 p.
8. Бовсуновська Г. С. Основні тенденції розвитку ринку автотранспортного страхування. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 2. С. 94–99.
9. Автомобільне страхування в системі безпеки дорожнього руху : колективна монографія / О. М. Залетов, О. В. Кнейслер, В. М. Стецюк та ін. Київ : Міжнародна агенція "BeeZone", 2012. 509 с.
10. Іванюк І. Тенденції та проблеми розвитку ринку обов'язкового страхування цивільно-правової від-

- повідальності власників наземних транспортних засобів. *Финансовые услуги*. 2009. № 1–2. С. 20–22.
11. Лібих К. О. Пряме відшкодування збитків у страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 129–136.
 12. Приказюк Н. В., Моташко Т. П. Нові вектори розвитку автотранспортного страхування в Україні. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2015. № 3. С. 37–47. DOI: [dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6)
 13. Hotline Finance (2020). Полис РСАГО он-лайн. URL: <https://hotline.finance/osago#documents>
 14. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік. URL: http://ufu.org.ua/files/stat/SK_info2019.pdf
 15. Страховики-члени МТСБУ за 9 міс. збільшили кількість договорів ОСЦПВ на 3%, платежі – на 23,5% // Інтерфакс Україна. 05.11.2020 р. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/investments/701437.html>
 16. ОСЦПВ в кризу: вільні ціни та онлайн-врегулювання // НВ. Бізнес. 27.05.2020 р. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/markets/avtostrahuvannya-v-ukrajini-oscprv-v-2020-roci-50090373.html>
 17. Компанія ARX. URL: <https://arx.com.ua/ru>
 18. Страхова компанія «Оранта». URL: <https://oranta.ua/ru/>
 19. Страхова компанія «Провідна». URL: <https://www.providna.ua/retail/avtostrakhuvannya>
 20. Страхова компанія «PZU». URL: <https://www.pzu.com.ua/about/company/pzuukraine.html>
 21. «Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика»: Розпорядження Національної Комісії з регулювання фінансових ринків від 07.06.2018 р. № 850. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#Text>

REFERENCES

- Anderson, J. M., Heaton, P., and Carroll, S. J. *The U. S. Experience with No-Fault Automobile Insurance*. Santa Monica: RAND Corporation, 2010.
- Bazylevych, V. "Novitni tendentsii ta protyrichchia na strakhovomu rynku Ukrainy" [Recent Trends and Contradictions in the Insurance Market of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya «Ekononika»*, is. 133 (2012): 5-8. http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/133_1.pdf
- Bovsunovska, H. S. "Osnovni tendentsii rozvytku rynku avtotransportnoho strakhuvannya" [The Main Trends in the Market of Motor Insurance]. *Visnyk Ukrainskoi akademii bankivskoi spravy*, no. 2 (2013): 94-99.
- Cannar, K. *Motor Insurance: Theory & Practice*. London: Wither by & Co, 2005.
- "Hotline Finance (2020). Polis RSAGO on-layn" [Hotline Finance (2020). RSAGO Policy On-line]. <https://hotline.finance/osago#documents>
- Hamankova, O. O. *Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Ukrainian Insurance Services Market: Theory, Methodology, Practice]. Kyiv: KNEU, 2009.

- Ivaniuk, I. "Tendentsii ta problemy rozvytku rynku oboviazkovoho strakhuvannya tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykiv nazemnykh transportnykh zasobiv" [Trends and Problems of Development of the Market of Obligatory Insurance of Civil Liability of Owners of Land Vehicles]. *Finansovyye uslugi*, no. 1-2 (2009): 20-22. Kompaniia ARX. <https://arx.com.ua/ru> [Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18#Text>
- Libikh, K. O. "Priame vidshkoduvannya zbytkiv u strakhuvanni tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykiv nazemnykh transportnykh zasobiv" [Direct Compensation for Damages in Civil Liability Insurance of Owners of Land Vehicles]. *Finansy, oblik i audyt*, no. 18 (2011): 129-136.
- Mezhebytskyi, M., and Hrabko, R. "Priame vrehuliuвання: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy vprovadzhennia v Ukraini" [Direct Settlement: Foreign Experience and Prospects for Implementation in Ukraine]. *Finansovyye uslugi*, no. 3-4 (2010): 17-19.
- "OSTsPV v kryzu: vilni tsyny ta onlain-vrehuliuвання" [OTSPV in Crisis: Free Prices and Online Settlement]. NV. Biznes. May 27, 2020. <https://nv.ua/ukr/biz/markets/avtostrahuvannya-v-ukrajini-oscprv-v-2020-roci-50090373.html>
- Osadets, S. S. et al. *Strakhovi posluhy* [Insurance Services]. Kyiv: KNEU, 2007.
- "Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 2019 rik" [Results of Insurance Companies for 2019]. http://ufu.org.ua/files/stat/SK_info2019.pdf
- Prykaziuk, N. V., and Motashko, T. P. "Novi vektory rozvytku avtotransportnoho strakhuvannya v Ukraini" [New Vectors of the Motor Insurance Development in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Seriya «Ekononika»*, no. 3 (2015): 37-47. DOI: [dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/6)
- "Strakhova kompaniia «Providna»". <https://www.providna.ua/retail/avtostrakhuvannya>
- "Strakhovyky-chleny MTSBU za 9 mis. zbilshly kilkist dohovoriv OSTsPV na 3%, platezhi – na 23,5%" [Insurers-members of MTIBU for 9 Months Increased the Number of OTSPV Contracts by 3%, Payments – by 23.5%]. Інтерфакс Україна. November 05, 2020. <https://ua.interfax.com.ua/news/investments/701437.html>
- Strakhova kompaniia «PZU». <https://www.pzu.com.ua/about/company/pzuukraine.html>
- Strakhovaia kompaniia «Oranta». <https://oranta.ua/ru/>
- Yavorska, T. V. *Strakhovi posluhy* [Insurance Services]. Kyiv: Znannia, 2008.
- Zalietov, O. M. et al. *Avtomobilne strakhuvannya v systemi bezpeky dorozhnyoho rukhu* [Car Insurance in the Road Safety System]. Kyiv: Mizhnarodna ahentsiia "BeeZone", 2012.